

فلسفۂ هستی

هستی اطلاقى

محمدعلى اردستانی

فلسفه هستی

هستی اطلاق

محمدعلی اردستانی

عضو هیئت علمی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

ناشر: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

چاپ اول: ۱۴۰۳

شمارگان: ۱۵۰ نسخه

طراح جلد: پدram فرخ‌نیا

چاپ و صحافی: الغدیر

سرشناسه: اردستانی، محمدعلی، ۱۳۴۹.

عنوان و نام پدیدآور: فلسفه هستی: هستی اطلاق / محمدعلی اردستانی.

مشخصات نشر: تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۴۰۳.

مشخصات ظاهری: ۳۰۴ص.

شابک: ۴ - ۵۹۹ - ۱۰۸ - ۶۰۰ - ۹۷۸

و ضمیمه فهرست‌نویسی: فیبا.

یادداشت: کتابنامه. یادداشت: نمایه.

عنوان دیگر: هستی اطلاق.

موضوع: هستی‌شناسی (فلسفه اسلامی).

موضوع: Ontology (Islamic Philosophy)

شناسه افزوده: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

رده‌بندی کنگره: ۵۵ BBR

رده‌بندی دیویی: ۱۸۹/۱

شماره کتابشناسی ملی: ۹۵۷۶۱۶۴

این کتاب با کاغذ حمایتی منتشر شده است.

دفتر مرکزی: تهران، خیابان شهیدبهبشتی، تقاطع بزرگراه

شهید مدرس، پلاک ۵۶، تلفن: ۸۸۵۰۵۴۰۲ - ۸۸۵۰۳۳۴۱

فروشگاه کتاب اندیشه: تهران، خیابان انقلاب، روبروی

درب اصلی دانشگاه تهران، پلاک ۱۳۴۸، تلفن: ۶۶۱۷۵۶۷۰

www.poiict.ir

همه حقوق محفوظ است

فهرست

بیشگفتار.....	۹
مقدمه.....	۱۳
فصل اول: اطلاق در ساحت ماهوی.....	۲۷
۱. ماهیت به معنای اخص و معنای اعم.....	۳۰
۲. ماهیت مهمله فوق مقسم اعتبارات.....	۳۸
۳. لا بشرط مقسمی در مقسم اعتبارات.....	۴۰
۳-۱. لحاظ لا بشرط در لا بشرط مقسمی.....	۴۰
۳-۲. تمایز لا بشرط مقسمی از مهمله.....	۴۳
۳-۳. تمایز لا بشرط مقسمی از قسمی.....	۴۵
۴. اعتبارات طاری بر لا بشرط مقسمی.....	۴۸
۴-۱. ماهیت به اعتبار لا بشرطی.....	۵۰
۴-۲. ماهیت به اعتبار بشرط لائی.....	۵۳
۴-۲-۱. لحاظ اول در بشرط لائیت.....	۵۳
۴-۲-۲. لحاظ دوم در بشرط لائیت.....	۵۶
۴-۲-۳. تمایز لحاظات بشرط لائیت.....	۵۹
۴-۲-۴. نقد متأخرین بر بشرط لا.....	۶۰
۴-۲-۴-۱. پاسخ بر پایه وحدت معنای بشرط لا.....	۶۱
۴-۲-۴-۲. پاسخ بر پایه حمل بر تعمیم یا اطلاق.....	۶۲
۴-۲-۴-۳. پاسخ بر پایه انطباق بر سخن مشهور.....	۶۴

۲۱۷	۴-۱. شناخت حق تعالی و اقرار به الوهیت
۲۱۷	۴-۲. تصدیق به حق تعالی و کمال شناخت
۲۱۸	۴-۳. توحید حق تعالی و کمال تصدیق
۲۱۹	۴-۴. اخلاص به حق تعالی و کمال توحید
۲۲۱	۴-۵. نفی صفات و کمال اخلاص
۲۳۰	۵. تحجیر عقل در درک حق تعالی
۲۳۳	۶. قصور عقل و اعتقاد اجمالی
۲۳۵	رهاورد فصل
۲۳۷	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری نهایی
۲۴۹	منابع
۲۵۹	فهرست آیات
۲۶۵	فهرست روایات
۲۶۷	فهرست اشعار
۲۶۹	نمایه
۲۷۳	نمایه موضوعی

پیشگفتار

در پرتو پیروزی انقلاب اسلامی ایران، بار دیگر تعالیم متعالی و مترقی اسلام، به عنوان معارف نجات‌بخش، در عرصه حیات انسان معاصر ظاهر گردید. تجدید حیات اسلام، از سویی سبب بیداری و خودباوری ملت‌های مسلمان شد، از دیگر سو باعث نمایان شدن سست‌پایگی مسلک‌ها و مکاتب بشرساخته و نظام‌های مبتنی بر آنها در میان دیگر ملل گشت.

بایستگی بسط تحقیق و مطالعه متقن و منسجم، نظریه‌پردازی و نوآوری در زمینه مبانی معارف دینی و نظامات اجتماعی مبتنی بر آن و ضرورت پرداخت عالمانه و روزآمد به «حوادث واقعه فکری»، به فراخور شرایط کنونی و درخور این رستخیز رهایی‌بخش و نیز لزوم آسیب‌شناسی فرهنگ ملی، دفاع درست و دقیق از دین و زدودن پیرایه‌های موهوم و موهون از ساحت قدسی آن و صیانت از هویت فرهنگی و سلامت فکری اقشار تحصیل‌کرده و نسل جوان کشور، تأسیس نهاد علمی- پژوهشی ممحض و کارآمدی را فرض می‌نمود. به اقتضای ضرورت‌های پیش‌گفته، حسب‌الامر رهبر فرهیخته انقلاب اسلامی آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و با تلاش و تدبیر آیت‌الله علی‌اکبر رشاد، «پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی» به عنوان نهادی علمی- فکری، دانشگاهی- حوزوی، در سال ۱۳۷۳ تأسیس شد.

پژوهشگاه دارای شخصیت حقوقی مستقل و در حکم نهاد عمومی و غیردولتی است که اکنون در قالب چهار پژوهشکده «حکمت و دین‌پژوهی»،

«نظام‌های اسلامی»، «فرهنگ و مطالعات اجتماعی»، «دانشنامه‌نگاری دینی» و چند مؤسسه وابسته، برای تحقق اهداف مذکور در اساسنامه مصوب خود، فعالیت می‌کند.

پژوهشکده حکمت و دین‌پژوهی که مشتمل بر هفت گروه علمی با عنوان‌های «معرفت‌شناسی»، «قرآن‌پژوهی»، «تخصصی علوم انسانی قرآنی»، «فلسفه»، «کلام»، «عرفان» و «منطق فهم دین» است، در جهت تحقق اهداف زیر فعالیت می‌نماید:

۱. بازپژوهی و بازپیرایی حکمت و کلام و معارف اسلامی؛

۲. تبیین و سامان‌دهی مناسب مباحث زیرساختی اندیشه دینی؛

۳. ایجاد بستر مناسب برای تعمق و پویایی و بالندگی اندیشه دینی؛

۴. پاسخ به شبهات القایی در قلمرو عقاید و کلام اسلامی؛

۵. نقد مکاتب و دیدگاه‌های معارض در حوزه زیرساخت‌های اندیشه دینی. یکی از حوزه‌های معرفتی مورد اهتمام خاص در گروه فلسفه پژوهشگاه، مطالعات استنباطی در حوزه فلسفه مطلق است، که در فرایندی اجتهادی به استنباط معارف عقلی از نصوص دینی می‌پردازد و مسائل فلسفی استنباطی، جلوه معالِم فلسفی استدلالی یافته و دانشی فلسفی شکل می‌گیرد.

پژوهش حاضر با عنوان «فلسفه هستی (هستی اطلاق)»، تألیف محقق گران‌قدر استاد محمدعلی اردستانی (تهرانی) است که به شناسایی مابعدطبیعی عدم تناهی در هستی اطلاق در دو ساحت استدلال عقلی و اجتهاد استنباطی پرداخته است. در این راستا، اعتبارات فلسفی ماهیت و مقسم اعتبارات ماهیت و تحلیل ماهیت مهمله و تفسیر اطلاق ماهوی و اعتبارات فلسفی وجود و اعتبارات عرفانی وجود و وجود لا بشرطی انبساطی و وجود لا بشرطی اطلاق و تمایز اطلاق در ذات و فعل و مفهوم و ماهیت، مورد تبیین و تحلیل و سنجش قرار گرفته که زمینه‌ای مناسب برای این شناسایی فراهم آورده که با اکتشاف استنباطی به تمامیت رسیده است.

استاد محمدعلی اردستانی (تهرانی) عضو هیأت علمی پژوهشگاه فرهنگ و

اندیشه اسلامی است که سال‌ها به تدریس و تحقیق در زمینه فلسفه اسلامی پرداخته است و از او کتاب‌ها و مقاله‌های متعددی منتشر شده است. نفس الامر در فلسفه اسلامی و فلسفه عقل (نقد عقل جزئی در فلسفه اسلامی) و فلسفه عقل (نقد عقل در مدارس حدیثی میرداماد و صدرالمآلهین) و فلسفه هستی (هستی مراتبی) و فلسفه خیال و مدرسه فلسفی علامه طباطبایی (عقلانیت فلسفی اسلامی) از جمله آثار ایشان است. نگاهی گذرا بر آثار و آرای ایشان نشان می‌دهد زمینه‌های مطالعاتی گسترده و متنوعی را دربرمی‌گیرد که یکی از آن‌ها مطالعات استنباطی در حوزه فلسفه مطلق است که در سال‌های اخیر، در کانون فعالیت پژوهشی ایشان قرار گرفته است.

در پایان، از همه اعضای محترم شورای علمی گروه فلسفه و ارزیابان محترم حجت‌الاسلام والمسلمین عسکری سلیمانی امیری و حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر مسعود اسماعیلی و به‌ویژه مؤلف گرامی که با سعه صدر در تولید و بالندگی اثر تلاش کردند و همچنین سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی که مسئولیت آماده‌سازی، انتشار و توزیع آن را بر عهده دارد، قدردانی می‌نماییم و توفیقاتشان را از خدای سبحان خواستاریم. همچنین از استادان و صاحب‌نظران درخواست می‌شود با ارائه نظرهای ارزنده خود، ضمن کمک به تکمیل این تحقیق ارزشمند، ما را در ارائه آثار برتر دیگر یاری فرمایند.

گروه فلسفه

پژوهشکده حکمت و دین‌پژوهی